DISCURSUL

D^LUI T. MAIORESCU

ȚINUT LA

INTRUNIREA PUBLICĂ A PARTIDULUI CONSERVATOR DIN BRAILA

IN ZIUA DE 14 OCTOMVRIE 1901.

BUCUREȘTI

Tipografia G. A. LAZAREANU, Str. Episcopieĭ, 3

1901.

DISCURSUL D-LUI T. MAIORESCU

ŢINUT LA

INTRUNIREA PUBLICĂ A PARTIDULUI CONSERVATOR DIN BRĂILA

IN ZIUA DE 14 OCTOMVRIE 1901

Domnilor,

Intrunirea, la care aţĭ venit astăzĭ, o vĕd convocată în afişele de pe stradă ca întrunire a «partiduluĭ conservator»; d. Carp, care ne prezidează, prezidează în vederile noastre ca şef al partiduluĭ conservator. (Aplause nesfîrşite, ovaţiunĭ).

D. Ioan Grădişteanu, care a vorbit înaintea mea, a vorbit ca un adevĕrat reprezentant al partiduluĭ conservator şi a făcut critica îndreptăţită a măsurilor luate de guvernul liberal. (Aplause).

Acestea sunt dar acte de partid conservator. Avem noĭ dreptul de a ne numi astăzĭ representanţiĭ legitimĭ aĭ partiduluĭ conservator? (Numeroase glasurĭ: da!)

Da, ziceţĭ d-voastre; *da* rĕspund şi faptele. Intr'o ţară, care e constituită după forme legale, legitimarea reprezentăriĭ partidelor politice trebue cercetată cu luare aminte.

Când am venit la guvern în Iulie al anuluĭ trecut, noĭ, cel din urmă guvern conservator, sub preşedinţa d-luĭ Petre Carp, am venit în urma uneĭ fusiunĭ care întrunea tot partidul conservator. De atuncĭ încoace noĭ miniştriĭ eram reprezentanţiĭ activĭ aĭ partiduluĭ conservator.

Un partid se arată maĭ ales la guvern şi în forma în care se află acolo; căcĭ acolo lucrează efectiv la administrarea ţăreĭ; în afară de guvern nu poate de cât să vorbească şi să sfătuiască, dar nu are rĕspunderea directă.

Insă la guvern fiind noĭ, s'a întîmplat, în Fevruarie al anuluĭ curent, ca uniĭ membri marcanțĭ din partidul conservator și chiar acea personalitate, pe care o recunoscusem cu toțiĭ de șef al partiduluĭ fuzionat, să arate opoziție în contra politiceĭ financiare, pentru a căreĭ înfăptuire eram la guvern, și, în loc să împace lucrurile între noĭ, 'șĭ-aŭ unit în memorabila ședință a Camereĭ de la 12 Fevruarie voturile lor cu voturile adversarilor noștri liberalĭ pentru a rĕsturna guvernul d-luĭ Carp. Prin această atitudine în deosebĭ a d-luĭ Cantacuzino, pe care de altmintereĭ n'am intenția să o critic aicĭ, ci numaĭ să o constat, s'a desfăcut înjghebarea fuziuneĭ totale a partiduluĭ. Insușĭ fostul eĭ șef, d. Cantacuzino, acum 2 săptămânĭ la Iașĭ, a numit fosta fuziune «o operă avortată.»

Fiind dar desființată fuziunea și împreună cu ea organizarea partiduluĭ conservator în fostul club fuzionat, rĕmâne să judecăm, pe care din elementele, a căror conlucrare a fost distrusă de conservatoriĭ fevruariștĭ, trebue să se întemeeze maĭ cuminte și maĭ legitim reconstruirea partiduluĭ conservator și reprezentarea luĭ necesară în Statul nostru constituțional? Fusiunea s'a desfăcut, clubul junimist se desființase în Iulie 1900, clubul contopiriĭ conservatoare a încetat în acest înțeles la 12 Fevruarie 1901. Ce ne rĕmâne? Ne rĕmâne cel din urmă guvern al partiduluĭ conservator. (Aplause prelungite).

Cel din urmă guvern conservator, cel prezidat de d. Petre Carp, este astă-zĭ, din motivele arătate, representarea legitimă a partiduluĭ conservator.

De aceea vedețĭ pe membriĭ fostuluĭ guvern grupațĭ în jurul d-luĭ Carp, de aceea vedețĭ astăzĭ pe d. Carp șef al partiduluĭ conservator, de aceea ne vedețĭ la lucru întru reorganizarea partiduluĭ conservator în Capitală și prin districte. La această operă reparatoare ne găsițĭ pe toțĭ membriĭ fostuluĭ guvern unițĭ în acelașĭ cuget, cu singura excepție a d-luĭ general Lahovari, care întru cât la guvern și în mijlocul nostru era general în activitate, nu juca și nu trebuia să joace nicĭ un rol politic maĭ pronunțat. Ce rol joacă acum, după ce șĭ-a dat demisia din armată, aceasta nu ne maĭ privește pe noĭ, foștiĭ sĕĭ colegĭ (bravo, aplause frenetice).

Trec acum la a doua întrebare ce suntem datorĭ să o deslegăm înaintea d-voastre.

Dacă, precum m'am încercat să vĕ dovedesc, noĭ avem dreptul formal de a reprezinta partidul conservator de astăzĭ, fiind-că suntem ultimul guvern al partiduluĭ, avem noĭ oare tot-odată dreptul să vorbim, precum am făcut-o în declarațiunea citită de d. Constantin Olănescu Dumineca trecută la Bucureştĭ, chiar şi în numele *bunelor tradițiĭ* ale partiduluĭ conservator?

D-lor, viața noastră politică modernă începe, cum ştițĭ, de la Unirea sub Cuza Vodă, şi viața constituțională maĭ clară începe după venirea Domnitoruluĭ Carol, şi anume de vr'o 30 de anĭ încoace. In primiĭ 5 anĭ aĭ domnireĭ sale eraŭ prea dese schimbările ministeriale, în termen mijlociŭ la câte 5 saŭ 6 lunĭ.

Primul guvern serios, de la care începe în sens propriŭ viața noastră de stat constituțional, este guvernul conservator al luĭ Lascar Catargi de la Martie 1871 până la Aprilie 1876, prin urmare cu o durată de 5 anĭ; după el a venit guvernul liberal Brătianu, care a ținut 12 anĭ, şi după acesta iarăşĭ o formațiune conservatoare de 7 anĭ, de la Martie 1888 încoace, şi maĭ ales ultima formare Lascar Catargi-Petre Carp de la 1891—95.

Va să zică avem de la 1871 până la 1895, împreună luațĭ, 12 anĭ conservatorĭ şi 12 anĭ liberalĭ ca administrație publică.

Aşa dar tradițiunea conservatoare modernă începe la Martie 1871, de la marele minister Lascar Catargi.

Prin urmare aceia din conservatorĭ, carĭ pot astăzĭ să vorbească din propria experiență în numele ideilor de atuncĭ, carĭ sunt încă persoane reale, exemple viĭ din ministerul de atuncĭ, aceia reprezentă prima şi cea maĭ veche fază a tradițieĭ partiduluĭ conservator, adică tradiția mareluĭ guvern Lascar Catargi de la 1871—76. (aplause).

Aicĭ nu se poate ergota şi interpreta pe dos; aicĭ este vorba de fapte istorice necontestabile, e vorba de o dată cronologică. Apoĭ, cel care are onoarea să vorbească acuma pentru prima oară într'o întrunire politică la Brăila, eŭ, (aplause puternice) sărbătoresc în anul

acesta o aniversară de 25 de anĭ: peste câte-va săptămînĭ se împlinesc 25 de anĭ din ziua în care, împreună cu Lascar Catargi, în aceeașĭ trăsură cu el, am fost dușĭ de un comisar de poliție în dealul Mitropolieĭ, înaintea comitetuluĭ de acuzare votat de Camera liberală de la 1876 (aplause furtunoase).

Toțĭ miniștriĭ conservatorĭ foștĭ colegĭ aĭ luĭ Lascar Catargiu de atuncĭ fuseseră acuzațĭ. Pentru ce? pentru că alcătuiseră pentru prima oară în viața noastră publică un guvern de cincĭ anĭ, adică un început de ordine constituțională în țară. (Aplause).

Slava Domnuluĭ, s'aŭ schimbat și liberaliĭ de atuncĭ în coace și sub conducerea, de la o vreme, înțeleaptă a luĭ Ion Brătianu aŭ devenit un partid de guvern maĭ cuminte; dar atuncĭ eraŭ încă toate pasiunile deslănțuite, poate și ideile republicane din Franța le treceaŭ prin cap, și după ce la Martie 1871 aduseseră pe Domnitorul Carol pînă la abdicare, în 1875—76, în contra guvernuluĭ Lascar Catargi din care făceam parte, se făcuse conspirația de la Mazar Pașa, unde d. Dim. Sturdza, șeful de astăzĭ al liberalilor și astăzĭ cel maĭ devotat supus al M. S. Regeluĭ, voia să rĕstoarne pe Domnitorul Carol și să aducă în loc pe colonelul Dabija. (Aplause).

Impotriva unor asemenea primejdiĭ liberale, de care ceĭ tinerĭ nicĭ nu'șĭ pot face idee astăzĭ, am stat noĭ conservatoriĭ de atuncĭ la cârmă, și ca să ne pedepsească, ne-aŭ dat liberaliĭ în judecată pe toțĭ. Carĭ eraŭ aceĭ toțĭ, carĭ aŭ contribuit să îndeplinească opera conservatoare de la 1871—76 și aŭ atras ast-fel ura liberalilor? Ceĭ maĭ mulțĭ aŭ murit! Remăseseră din 12 acuzațĭ de la început 6 definitiv dațĭ în judecată și adușĭ la interogator înaintea Comitetuluĭ Camereĭ. Aceștĭ 6 aŭ fost prin urmare aceia care reprezentaŭ anume puterea conservatoare și în contra cărora se concentrase toată ura liberalilor de atuncĭ: Lascar Catargi, astăzĭ încetat din viață; Alexandru Lahovari, încetat din viață; Generalul Florescu, încetat din viață; Vasile Boerescu, încetat din viață; Petre Mavrogheni, care restabilise finanțele țăreĭ și pe urma activitățiĭ căruia trăește încă budgetul Statuluĭ astăzĭ, încetat din viață! Din ceĭ 6 rĕmașĭ sub judecată atuncĭ maĭ sunt numaĭ eŭ în viață.

(Strigăte de bravo, să trăiască Maiorescu! ovaţiunĭ nesfîrşite).

Vĕ pot eŭ oare vorbi de ce a cugetat, a făptuit şi a suferit primul mare guvern conservator de la 1871 la 1876? Iĭ pot reprezenta tradiţia? (Toată lumea într'un glas: Da).

In afară de aceştĭ 6 rĕmaşĭ în judecată, maĭ fuseseră şi alţĭ 6 acuzaţĭ în prima propunere, dar apoĭ scoşĭ de sub acuzare. Aceştia sunt: George Costaforu, încetat din viaţă; generalul Tell, încetat din viaţă; Nicolae Krezzulescu, încetat din viaţă.

Numaĭ treĭ maĭ sunt în viaţă: Teodor Rosetti, Petre Carp (aplause prelungite) şi G. Cantacuzino.

Cine poate dar vorbi astăzĭ ca exemplu viŭ de tradiţia conservatoare a guvernuluĭ Lascar Catargi de la 1871—1876?

Foştiĭ luĭ colegĭ, câţĭ maĭ sunt în viaţă, adică împreună cu mine d-niĭ Rosetti, Carp şi Cantacuzino. Numaĭ aceştĭ 4 ar putea vorbi cu temeiŭ în numele tradiţieĭ conservatoare de atuncĭ, să vedem însă, dacă toţĭ patru cu drept egal.

Eĭ, maĭ eraŭ fireşte şi alţĭ conservatorĭ pe atuncĭ, dar cum ziceam: la guvern este respunderea şi prin urmare adevĕrata reprezentare activă a unuĭ partid. Era în camera conservatoare de atuncĭ, din ceĭ astăzĭ în viaţă, şi generalul Manu, pe atuncĭ colonel, dar n'a făcut parte din ministerul de la 1871—1876; nu trecea de aşa însemnătate colonelul pe atuncĭ în cât să fie chemat la guvern. A maĭ fost printre deputaţĭ şi d. Ioan Lahovari. Dar ce putea să însemneze d. Ioan Lahovari pe vremea când trăia Alexandru Lahovari?! (aplause prelungite). Trebue să apună soarele ca să se vadă luna cu lumina eĭ împrumutată (aplause prelungite, ilaritate), necum stelele maĭ micĭ, carĭ nu lucesc de cât în întuneric. (Bravo, ilaritate, aplause).

Coleg cu noĭ, în ministerul Làcar Catargi de la 1871—1876, maĭ fusese, precum am arătat, şi d. Iorgu Cantacuzino. Dar ce fel de coleg? — Intregul minister de atuncĭ, cu d. Cantacuzino la finanţe, aprobase în sesiunea parlamentară 1875—1876 o cerere de credit a generaluluĭ Florescu, ministrul de răsboiŭ, de nişte biete

4 milioane pentru echipamentul armateĭ, căcĭ toată lumea presimţea isbucnirea răsboiuluĭ oriental, şi armata noastră trebuia să fie pregătită.

Ce bine că a putut fi întru cât-va pregătită ca să ia parte la răsboiŭ şi să ne spele de toată umilirea timpurilor vechĭ şi să ne dea independenţa! (Aplause prelungite).

Şi pe cînd aceste preocupărĭ ne frămîntaŭ mintea, de o dată cîţĭ-va conservatorĭ de pe atuncĭ trec în opoziţie contra guvernuluĭ Lascar Catargi. Beizadea Dumitru Ghika, care fusese preşedintele Camereĭ, îşĭ dă demisia, îşĭ dă demisia şi colegul nostru de la finanţe d. Cantacuzino, precum şĭ-o dase maĭ nainte şi cel de la externe, Vasile Boerescu.

Când se discută acum în Cameră (era tocmaĭ în Fevruarie 1876 şi în minister intrase şi Petre Carp) acel credit militar de 4 milioane, d. Cantacuzino, care îl subscrisese ca ministru, îl combate ca deputat împreună cu Beizadea Mitică, contribuind ast-fel la căderea luĭ Lascar Catargi. (Aplause).

Aşa dar şi d. Cantacuzino în anul acesta a avut o aniversară de 25 de anĭ, aniversara fevruarismuluĭ săŭ: în Fevruarie 1876 a contribuit la răsturnarea ministeruluĭ conservator Catargi şi în Fevruarie 1901 a contribuit la răsturnarea ministeruluĭ conservator Carp! (sensaţiune, aplause prelungite).

Credea probabil atuncĭ la 1876, că o să vie o altă formaţiune conservatoare la guvern; dar a venit Brătianu, pe 12 anĭ, şi ne-a dat pe toţĭ în judecată; poate cá credea şi acum în 1901 că o să vie o nouá formaţiune conservatoare la putere, dar a venit d. Dimitrie Sturdza.

Acum întreb pe tot omul cu mintea sănătoasă, după ce a luat cunoştinţă de aceste simple date istorice: dacă din ceĭ ce aŭ compus primul mare minister conservator al luĭ Lascar Catargi de la 1871 la 1876 maĭ sunt astăzĭ patru oamenĭ politicĭ în viaţă, d-niĭ Cantacuzino, Carp, Rosetti şi eŭ, şi dacă din aceştĭ patru oamenĭ politicĭ noĭ treĭ am susţinut acel minister Catargi până în ultimul moment, pe când d. Cantacuzino, în mijlocul celor maĭ marĭ greutăţĭ, l'a părăsit

și a contribuit la căderea luĭ Lascar Catargi: Cine dintre noĭ poate vorbi în numele *buneĭ tradițiunĭ* a partiduluĭ conservator? (aplause îndelung repetate, se strigă bravo).

Cu aceasta, d-lor, am răspuns la a adoua întrebare ce erațĭ în drept să ne-o punețĭ. Imĭ rĕmâne acum să maĭ discut înaintea d-voastră o ultimă chestie, pe care o voiŭ introduce iarășĭ prin amintirea faptelor Istorieĭ noastre contimporane. Așa dar, după căderea ministeruluĭ Lascar Catargi la Aprilie 1876, vine regimul liberal de 12 anĭ, cu darea noastră în judecată, cu nefericita revizuire constituțională, dar și cu marele răsboiŭ al independențeĭ și cu proclamarea Regatuluĭ, titlul de glorie al luĭ Ioan Brătianu și al partiduluĭ liberal. Și trebue să ne bucurăm de asemenea fapte și să le recunoaștem, fie și la adversarĭ; căcĭ Românĭ suntem cu toțiĭ și cetățeniĭ aceleiașĭ țărĭ. Mare a fost dar meritul partiduluĭ liberal până pe la 1881. Dară ceĭ de vîrsta mea saŭ puțin maĭ tinerĭ îșĭ aduc aminte că după proclamarea regatuluĭ și după sterila reformă constituțională, lâncezea tot guvernul și tot partidul liberal; nu maĭ mergea. Nu știaŭ orĭ nu puteaŭ să organizeze nimic în administrația publică, pritociaŭ—iertați-mĭ expresia familiară — dintr'o sesiune într'alta, dar nu rezulta nimic. Toată lumea se întreba: ce vrea acuma partidul liberal, ce are să facă? Care este programul lucrărilor legislative pentru țară? Căcĭ se realizase idealul național al Divanuluĭ ad-hoc de la 1857, și acum, cu Independența Statuluĭ, începea și se și declarase *Era nouă* a reorganizăriĭ interne. Dar puterile liberalismuluĭ eraŭ sleite; schimbarea luĭ dintr'o ceată de revoluționarĭ într'un partid de guvern îl consumase. Guvernul Brătianu nu maĭ făcea nimic în școlĭ, nimic la domeniĭ, nimic la justiție. Și în acest gol legislativ firește că se deslănțuiaŭ cu atât maĭ tare poftele private ale partizanilor, așa în cât bietul Ion Brătianu, care era om cinstit, ajunsese nămolit și desgustat de aĭ sĕĭ.

In vremea aceea aŭ venit elementele conservatoare din Cameră, cu d. Petre Carp în frunte, și aŭ formulat un șir de cererĭ de reforme cu indicarea direcțieĭ lor, și de atuncĭ încoace datează la noĭ necesitatea oare-cum

elementară, ca orĭ-ce partid politic, care aspiră la guvern și cu atât maĭ mult când este la guvern, să expuie înaintea Țăriĭ cu precisiune programul sĕŭ politic, iar nu dorințe vagĭ și declamațiĭ goale.

Și ast-fel, când cade Brătianu la Martie 1888 și vine din noŭ partidul conservator la guvern, întâi sub conducerea d-luĭ Teodor Rosetti, apoĭ în marele minister de la 1891 la 1895 sub conducerea luĭ Lascar Catargi cu d. Carp la domeniĭ, cel d'întêiŭ lucru care se observă ca un bun simptom al Ereĭ noue este un cinstit program de acțiune. In program fusese întâi din partea noastră stingerea agiuluĭ la 1888. S'a realizat. (Aplause). In program fusese din partea noastră inamovibilitatea magistraților; s'a făcut de d. Teodor Rosetti. (Aplause). In program fusese împărțirea unor domeniĭ ale Statuluĭ în loturĭ micĭ pentru a întări pătura țăranuluĭ român. S'a realizat de d. Petre Carp. (Aplause). In program fusese și legea minelor, s'a făcut de d. Petre Carp. Și altele.

Se retrage guvernul conservator la 1895, vin liberaliĭ. Cu ce program? Cu programul, că in chestiunea națională, unde d. Sturdza numea pe Romîniĭ din Transilvania asupriți și pe Ungurĭ barbarĭ, guvernul romîn ar avea căderea și puterea de a se amesteca și de a îndrepta soarta Romînilor din Statul vecin.

Fiind că le spunea aceste un om de experiența și autoritatea d-luĭ Sturdza, d. Carp a stăruit atuncĭ ca să se retragă partidul conservator de la guvern, pentru ca să vie d. Sturdza și să înfăptuiască un așa de mare ideal național.

Științĭ ce grozavă amăgire a fost! științĭ că d. Sturdza, cum a venit la guvern, a făcut scuze înaintea Ungurilor (aplause), lucru care, precum scrie așa de bine d. Delavrancea (liberal pe atuncĭ, dar apoĭ amărît tocmaĭ de faptul acesta), a dat dovada că pentru uniĭ liberalĭ nu era vorba de patria tutulor, ci numaĭ de interesele lor meschine, adică de o patrie de partid, așa în cît în fond le era absolut indiferent idealul național. Aprindeaŭ lumea cu el în opoziție, iar la guvern batjocoreaŭ idea, în numele căreia se ridicaseră! (Aplause prelungite).

Dar a pățit-o d. Sturdza, și a fost o foarte dreaptă rĕsplata că s'a rĕsculat simțul național în contra luĭ și că a căzut acum doĭ anĭ și jumătate pe aceeașĭ temă cu care se urcase la guvern. (Bravo, aplause frenetice).

A venit la Aprilie 1899 un noŭ guvern conservator. Intre noĭ eraŭ cele maĭ viĭ discuțiunĭ atuncĭ. Pentru nefericirea partiduluĭ murise Lascar Catargi tocmaĭ în acele zile, și mulțĭ conservatorĭ proclamaseră pe d. Iorgu Cantacuzino șef de partid, și tot el devenise prezident de consiliu și ministru de interne.

Alțiĭ dintre noĭ credeaŭ că d. Cantacuzino nu este destul de activ și de deprins cu administrația publică pentru a fi bine venit ca urmaș al luĭ Lascar Catargi la interne, maĭ ales că de 25 de anĭ nu maĭ fusese la guvern.

Din acest motiv l-am combătut și eŭ în Senat, lăsând însă să se înțeleagă, că ar fi admisibil ca șef fără vre-un resort ministerial.

Imprejurările cele grele silesc în sfîrșit pe d. Cantacuzino să recunoască în Iulie 1900 că devenise necesară unirea cu toțĭ conservatoriĭ. Ca la orĭ-ce mare act, trebuia să se aducă jertfe personale de o parte și de alta. Se cerea d-luĭ Carp jertfa personală, ca el, care fusese mult maĭ activ și ale căruĭ ideĭ politice aŭ caracterizat administrarea conservatoare de la 1888 încoace, să nu fie recunoscut șef de partid, ci să fie numaĭ ministru președinte; iar d-luĭ Cantacuzino i se cerea jertfa personală de a renunța la activitatea ministerială și de a fi numaĭ șeful partiduluĭ conservator acum unit și fuzionat.

In ce cuget am primit noĭ șefia d-luĭ Cantacuzino în partid? Și ce înțeles putea să aibă o asemenea șefie, dacă n'avea să se amestece (și nicĭ n'am fi voit noĭ să se amestece) în administrația ministerială? Înțelesul, însemnătatea și demnitatea uneĭ asemenea șefiĭ puteaŭ să fie așa de marĭ, în cât ar fi trebuit să măgulească orĭ-ce mândrie de suflet, numaĭ să fi fost în stare acel suflet să se înalțe până la adevĕrata eĭ concepțiune.

Voiŭ încerca să explic lucrul prin càte-va exemple, două de la noĭ și unul din statul vecin.

In fruntea partidului liberal a fost multă vreme generalul Golescu, el era figura cea maĭ respectată a partiduluĭ, indiferent dacă era la minister saŭ nu. In vremea din urmă a vieţeĭ sale, a fost Ioan Brătianu ministru prezident, dar generalul Golescu rĕmăsese fruntaşul, *împăciuitorul* partiduluĭ liberal.

Cât a trăit el, nu s'a simţit în politica partiduluĭ antagonismul între Rosetiştĭ şi Brătienişti, nicĭ gelosia între Dumitru şi Ion Brătianu.

O altă figură analoagă, o mare figură politică din România de dincolo de Milcov, a fost Costache Negri. El n'a umblat nicĭ-odată după prezidenţe de minister, nicĭ după alte administraţiĭ interne; el a fost tot-deauna patriotul sfătuitor şi împăciuitor în vremurile agitate ale luĭ Cuza-Vodă. Şi totuşĭ, este cine-va în această ţară care să găsească figura istorică a luĭ Costache Negri maĭ pre jos de cât orĭ-care alta din foştiĭ miniştri prezidenţĭ? (Aplause).

Să privim şi la statul vecin, în Ungaria, care—din punct de vedere al patriotismuluĭ maghiar—se desvoltă cu cea maĭ mare energie cam în acelaşĭ timp cu noĭ. Care este la Pesta statua la care vin şi astăzĭ oameniĭ în pelerinagiŭ, la care se închină tot patriotul ungur? Care e figura politică, în privinţa căreia nu maĭ încape divergenţă de părerĭ, a căreĭ memorie este venerată de toată suflarea ungurească?

Este Deak, fostul şef al partiduluĭ naţional ungar şi prezident al Camereĭ, precum şi d. Cantacuzino era prezidentul Camereĭ noastre. Nicĭ o-dată Deak n'a voit să primească rolul de ministru prezident, cu toate rugămintele şi stăruinţele. El a simţit că este maĭ înalt şi maĭ patriotic de a fi împăciuitorul divergenţelor produse în partidul sĕŭ, de cât ministrul luptător care le produce vrênd nevrênd.

După aceste ilustre exemple cine maĭ poate zice că rolul d-luĭ Cantacuzino ca şef al partiduluĭ conservator fusionat, dacă şĭ-ar fi înălţat cugetul până la adevĕrata luĭ concepţiune, nu ar fi fost de cea maĭ glorioasă însemnătate? A redeştepta printr'un exemplu viŭ în mijlocul nostru bine-cuvîntata memorie a luĭ Nicolae Golescu şi a luĭ Costache Negri era cea maĭ mare onoare

la care putea aspira un om politic de felul d-luĭ Cantacuzino. (Aplause prelungite).

Dar omul n'a înțeles așa saŭ n'a vrut așa. De la înălțimea prezidențieĭ imparțiale, în ședința Camereĭ de la 12 Fevruarie a. c., s'a coborît pe banca deputaților pasionațĭ și a atacat guvernul partiduluĭ sēŭ.

Ar fi indiscret din partea mea să'ĭ analisez, necum să'ĭ critic cugetul politic în acel moment. Dar constatând faptul în sine, trag concluzia că din acea zi a încetat pentru d. Cantacuzino putința de a maĭ fi șeful partiduluĭ conservator. (Aplause prelungite, bravo).

Și vedețĭ, d-lor, poate maĭ tăceam noĭ despre acestea, dacă nu s'ar fi vorbit de uniĭ din foștiĭ noștri amicĭ conservatorĭ la întrunirea lor de la Iașĭ, de acum 2 săptămânĭ, așa cum s'a vorbit.

Când am auzit de proiectata întrunire de la Iașĭ, mē așteptam la desfășurarea unuĭ program deslușit, cu atât maĭ necesar în momentele de față, cu cât programul simplist și prea negativ al guvernuluĭ liberal s'a arătat încă de pe acum insuficient, fie numaĭ pentru a acoperi deficitul de azĭ, necum pentru a face față zileĭ de màine.

Propunerea măsurilor ce trebuesc luate pentru a îndrepta starea anevoioasă a țăriĭ, este o datorie a oamenilor politicĭ, și orĭ de unde ar veni o idee bună, se cuvine să o întîmpinăm cu recunoștință. Așteptam dar cu nerăbdare știrile de la Iașĭ, gata să felicit în gândul meŭ buna inițiativă luată de foștiĭ noștri amicĭ.

Când colo, ce auzim! De vre-o idee politică nu s'a pomenit; vre-o vorbă bună nu s'a spus țăreĭ; dar s'aŭ spus multe vorbe rele la adresa noastră.

Insă nicĭ pe aceste nu le relev. Ce'ĭ pasă țăreĭ de certele personale? Intrebarea este: ce se poate face în interesul general? (Aplause).

Dar s'a maĭ zis o vorbă cu pretenția de a fi *„un principiŭ de tactică foarte folositor“*, pe care ar fi să'l imităm și noĭ după exemplul procedărilor liberale.

Aicĭ să mă ierte oratorul de la Iașĭ; vorbele sale nu seamănă cu buna tradiție conservatoare pe care se vede că nu o cunoaște. Să ferească Dumnezeŭ partidul conservator de a urma un asemenea sfat. Ce sfat ne dă tacticianul conservator de la Iașĭ ?

Aĭ noştri pentru aĭ noştri! Funcţionariĭ din alt partid, când vom veni noĭ, afară! Loc la budget numaĭ pentru aĭ noştri!

Pentru carĭ aĭ noştri? Pentru ceĭ ce ni se înscriŭ în club cu 1 franc saŭ doĭ? Dar dacă se înscriŭ şi mulţĭ incapabilĭ? Dacă se înscriŭ mişeĭ? Dacă se vor înscrie lepădăturile din toate cele-l'alte partide? (Aplause).

Cu mirare şi cu părere de rĕŭ am auzit acea vorbă, care poate fi semnalul uneĭ demagogiĭ albe, dar nicĭ odată vorba unuĭ conservator cuminte.

Budgetul Statuluĭ şi al comunelor, toate funcţiile publice sunt ale interesuluĭ general, şi nicĭ odată nu trebue preconizată o formulă politică în sensul de a face din viaţa publică o exploatare în interesul privat al partizanilor.

O asemenea formulă ar duce partidul la ruşine şi Statul la peire!

Ia să lămurim chestia cu ceva amănunte. Istoria cu partizaniĭ budgetarĭ devine maĭ ales subţire în vederea alegerilor. Inchipuiţĭ-vĕ un membru „de-aĭ noştri", care ar fi meşter în toate manoperile electorale, permise şi nepermise, spre pildă la Iaşĭ. Iaşiĭ aŭ avut parte de asemenea oamenĭ carĭ purtaŭ titlul de mare elector. Pentru liberalĭ era răposatul Gheorghe Mârzescu. Nu ştiŭ dacă foştiĭ noştri amicĭ aŭ avut şi eĭ saŭ maĭ aŭ vre-un mare elector la Iaşĭ. Dar să ne închipuim că'l aŭ.

Atuncĭ cum trebue să meargă lucrurile după formula cu „aĭ noştri la budget"? E un loc vacant de învăţător, saŭ dacă nu e, să face vacanţă dându-se afară un adversar numaĭ fiind-că nu e de „aĭ noştri". Cuĭ să i se încredinţeze învăţarea şi creşterea copiilor ţăriĭ? Interesul general reclamă: celuĭ maĭ capabil şi cum se cade. Dar marele elector va stărui să se dea locul fie şi celuĭ maĭ incapabil şi mişel, numaĭ să fie cel maĭ devotat instrument electoral. E vacant un loc de judecător saŭ devine vacant prin îndepărtarea unuĭ amovibil fiind-că nu e de „aĭ noştri". Interesul ţăriĭ reclamă ca justiţia să fie distribuită de oameniĭ ceĭ maĭ dreptĭ şi maĭ nepărtinitorĭ, abstracţie făcênd de considerărĭ politice. Dar politicianul va stărui să se puie în funcţiune fie şi cel maĭ destrăbălat pătimaş, numaĭ să fie de „aĭ noştri".

E un loc vacant de bibliotecar, numirea va fi o pildă de rĕsplată pentru floarea tinerimeĭ culte. Politicianiĭ vor isbuti să numească pe un om, care a fost destituit prin decret public pentru escrocherie, numaĭ fiind-că este „de aĭ noştri“.

Inţelegeţĭ unde duce un asemenea sistem? Daţi-mĭ voe a o repeta: un asemenea sistem nu poate duce de cât la ruşinea partiduluĭ şi la peirea Statuluĭ.

Şi maĭ gândiţi-vĕ la un lucru: cine se căciuleşte pe la mariĭ electorĭ şi pe la influenţiĭ cluburilor? Nicĭ odată un om care se respectă şi e respectat de alţiĭ, care simte în sine puterea şi capacitatea de a munci şi de a-şĭ agonisi o existenţă onorabilă. Dar ceĭ slabĭ, ceĭ nevolnicĭ, ceĭ incapabilĭ şi fără rost, aceia fireşte că se anină de pulpana altora şi sunt în stare să le facă cele maĭ josnice serviciĭ. Dar vaĭ de partidul care face apel la asemenea elemente. (Aplause prelungite).

Noĭ nu vom urma aşa.

Cum a spus-o d. Ioan Grădişteanu; noĭ facem apel nu la poftele, ci la simţimintele înalte ale cetăţeanuluĭ român; noĭ zicem: eştĭ om cinstit, eştĭ om capabil, eştĭ în stare să te gândeştĭ la interesul ţăriĭ, vino cu noĭ; nu eştĭ om cinstit, eştĭ un incapabil, te gândeştĭ numaĭ la egoismul tĕŭ, du-te unde vreĭ, la noĭ n'aĭ ce căuta. (Aplause prelungite).

Dar apoĭ nu se face aşa politică la noĭ, zic politicianiĭ după formula oratoruluĭ de la Iaşĭ. Politica la noĭ se face nu cu gândul, nu cu argumente şi raţionamente, ci cu pasiunĭ şi cu interese; budgetul mişcă lumea, nu cugetarea.

Am auzit de mult această vorbă; şi cum să nu aud, când se plimbă pe toate uliţele! Dar pentru aceasta nu este maĭ puţin rătăcită.

D-lor, cine dă dreptul cuĭ-va să arunce o asemenea insultă neamuluĭ romînesc? Adică de ce să nu facem o altă politică, politică cum se cade, o politică în adevĕr cinstită, patriotică, îndreptată spre binele obştesc şi nu spre chiverniseala rubedeniilor şi a partizanilor? (Aplause).

La noĭ politica modernă nu datează de cât de vre-o 40 de anĭ, de pe la 1857 încoace.

Ni se tot spune că suntem un stat tînăr, abia trezit la viață în renașterea noastră națională. Apoĭ dacă suntem un stat tînăr, atuncĭ ceĭ care vin cu maĭ multă pricepere, cu maĭ multe cunoștințe și vor să fie conducătorĭ politicĭ și oratorĭ în întrunirile publice, aŭ în țara noastră o maĭ mare datorie și rĕspundere de-cât în alte țărĭ cu civilizațiune veche.

La noĭ a te prezenta în public aste un fel de apostolat; *la noĭ aĭ și rĕspunderea moravurilor politice.* Tu n'aĭ dreptul să spuĭ uneĭ țărĭ tinere cum este a noastră „la budget băețĭ!“, tu trebue să încălzeștĭ cugetul oamenilor cu ideĭ maĭ înalte. (Aplause entusiaste).

A zice dar: așa se face politica la noĭ, numaĭ cu satisfacerea intereselor meschine, este și nedemn și neadevĕrat. Intr'o țară cu milioane de locuitorĭ se poate face și alt-fel.

Intr'un oraș ca Brăila ce fel de oamenĭ sunt și ce fel de relațiĭ poțĭ avea? Sunt tot felul de oamenĭ, ca în toate orașele marĭ, și poțĭ avea tot felul de relațiĭ. Sunt și proștĭ, sunt și inteligențĭ; sunt oamenĭ cum se cade, sunt și mișeĭ; sunt și mufluzĭ, sunt și comersanțĭ solidĭ. Intrebarea este: tu în care parte te daĭ? — Tot așa când vorbeștĭ națiuneĭ tale, la cine te adresezĭ? la ceĭ mișeĭ saŭ la ceĭ cum se cade? (Aplause prelungite, bravo).

Sper că este numaĭ o momentană eclipsă intelectuală din partea aceluĭ orator de la Iașĭ, și foștiĭ noștri amicĭ vor înțelege eĭ înșiĭ că nu se poate prezenta buna tradiție a partiduluĭ conservator, dacă se face apel la instictele josnice și nu la gândul pentru patria comună. (Aplause entusiaste).

Noĭ însă facem apel la d-voastre, ca să vĕ înălțațĭ maĭ presus de mizeria de toate zilele și să intrațĭ în politică pentru binele obștesc, iar nu pentru căpătuială. (Aplause nesfîrșite, ovațiunĭ).